

פורטל הדף היומי

העלון השבועי של פורטל הדף היומי: עלון מס' 3

כ"א בטבת תש"פ
ברכות ט"ו-כ"א
פרשת שמות

17:39	16:26	חיפה
17:41	16:37	בני ברק
17:40	16:23	ירושלים
17:43	16:41	באר שבע

לוח שבת

שבת	☒	ברכות ט"ו
ראשון	☐	ברכות ט"ז
שני	☐	ברכות י"ז
שלישי	☐	ברכות י"ח
רביעי	☐	ברכות י"ט
חמישי	☐	ברכות כ'
שישי	☐	ברכות כ"א

3
רווח תשימו
בין הדבקים
// הרב אוריאל פרנק

5
הליכה עם ציצית
בבית הקברות
// הרב עקיבא כהנא

6
הא דידיה
הא דרביה
// הרב יעון קליין

9
דף עזר
שימושי ללומד

הדף היומי בפרשת השבוע

אריאל תמיר

'אהיה שלחני'

בפסוק הבא אומר הקב"ה:
"כֹּה תֹאמַר אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם... שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם".
כאן מופיע שם נוסף - ה'. והרי כבר אמר הקב"ה שיתגלה בשם 'אהיה' אלא ששם 'אהיה' מתייחס לכוח שהקב"ה יתן לבני ישראל

עונה משה לקב"ה: מדוע להפיל את רוחם? נתמודד עם צרה זו, ובבוא העת נתמודד עם הצרות הבאות. כתוצאה מכך, הקב"ה מאשר למשה להציג את כינויו בפני בני ישראל רק במילה 'אהיה' פעם אחת, המתייחסת לשעבוד

בפרשתנו, פרשת שמות, כתוב: "נִיֶּאמַר אֶל-הָאֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה, אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֶהְיֶה; וַיֹּאמֶר, כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֱהִיָּה, שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם". (שמות ג, יד)

השבוע למדנו במסכת ברכות ט ע"ב על הדושיה בין הקב"ה למשה אודות גילוי שמו של ה' לבני ישראל כדלהלן:

"אמר לו הקב"ה למשה: לך אמור להם לישראל: אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכותי!"

אמר לפניו משה: ריבונו של עולם! דיה לצרה בשעתה! [רש"י]: דיה לצרה שיתאוננו בה בשעה שתבוא עליהם, למה תדאיקם עכשיו כבשורה קשה?]

אמר לו הקב"ה: לך אמור להם 'אהיה שלחני אליכם'."

בפשוטות הבנת הדו-שיח, הקב"ה מבקש שמשה יכנה את שמו בלשון 'אהיה אשר אהיה' שמשמעותו היא: עכשיו ולהבא בצרות הבאות. וכתגובה לכך,

משה הוא המנהיג, והוא צריך להיות חשוף בפני כל המידע, הן על הצרה הנוכחית, והן על הצרות העתידות.

כדי שיוכלו להתחזק מעמד בעת הצרות. זה הוא סוד קיום האומה הישראלית בגלותה. אך עדיין זה הוא שם תואר ולא שמו המפורש של הקב"ה. כשבני ישראל משועבדים, גורלם נתון בתאריז של הקב"ה ותלוי בו, ולכן יותר מתאים להשתמש בשם תואר. אך לקראת הגאולה והפיכתנו לבני חורין מלאים ונצחיים אנחנו פחות משועבדים ויותר מתאים להשתמש בשם המפורש שאינו משתנה.

מצרים והגאולה ממנו בלבד. מה פשר הדו-שיח?

מסביר המהר"ל: 'אהיה אשר אהיה' נאמר ומיועד למשה בלבד. משה הוא המנהיג, והוא צריך להיות חשוף בפני כל המידע, הן על הצרה הנוכחית, והן על הצרות העתידות. אך משה חשב שזו תשובה לכל בני ישראל, ועל כך אמר לו הקב"ה: לבני ישראל תגיד רק 'אהיה' אחד, 'אהיה שלחני אליכם'.

התחלתם את סבב הלימוד ה-14?
הכנו לכם כמה הפתעות!

'המסרון היומי', חוברת 'הדרן עלך', סימנייה, מגנט סבב הלימוד, מדבקת מרתון

להזמנת הערכה הכנסו לפורטל הדף היומי או סרקו את הקוד

ברכת התורה וברכת המזון

ברכת התורה וברכת המזון שייכות בתפיסתנו לשני עולמות שונים ונבדלים. ברכת המזון היא השורש של כל ברכות הנהנין, ואילו ברכת התורה קרובה לעולם ברכות-המצוות וברכות-השבת. ולמרות זאת הגמרא (כא.) עורכת השוואה ביניהן ומבקשת ללמוד מאחת לחברתה. הגמרא עומדת על כך שברכת המזון נאמרת מדאורייתא רק לאחר האכילה, ואילו ברכות התורה נאמרות קודם הלימוד, והיא מציצה ללמוד בקל-וחומר ביניהן:

”אמר רבי יוחנן: למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר, וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר; ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר: ומה מזון שאין טעון לפניו - טעון לאחרי, תורה שטעונה לפניו - אינו דין שטעונה לאחריה; וברכת המזון לפניו מן ברכת התורה מקל וחומר: ומה תורה שאין טעונה לאחריה - טעונה לפניו, מזון שהוא טעון לאחרי - אינו דין שיהא טעון לפניו. איכא למפרך: מה למזון - שכן נהנה, ומה לתורה - שכן חיי עולם!”

נקודת המוצא של רבי יוחנן היא שיש בסיס להשוואה בין דיני ברכת המזון ובין דיני ברכת התורה. ממילא, אם מצאנו ברכה על התורה לפניו, מסתבר שנברך גם על המזון לפניו; וכן אם מצאנו ברכה לאחר המזון מסתבר שנברך גם לאחר לימוד תורה. הגמרא דוחה את דבריו ואומרת שניתן לפרוך את ההשוואה לשני הכיוונים: א. במזון האדם "נהנה" ובתורה לא, ולכן רק במזון יש ברכה לאחריו. ב. התורה היא "חיי עולם" והמזון הוא "חיי שעה", ולכן רק בתורה יש ברכה לפניו.

באופן פשוט, מטרת דברי ההמרה היא למצוא חומרה בכל אחד מן התחומים ובכך למנוע את האפשרות ללמוד בקל וחומר מתחום אחד למשנהו. עם זאת, עדיין יש לשאול: מדוע גורמת החומרה שבתורה דווקא לברכה שלפניה ואילו החומרה שבמזון מביאה דווקא לברכה לאחריה? הרי אפשר היה לומר ההיפך, שעל התורה שהיא חיי עולם ירכבו לאתחיל, ועל

עצם ה"עיסוק בדברי תורה" ועל הקשר שבינו ובין התורה. לעומת זאת, האכילה היא צורך חומרי והרעב הוא תחושה שלילית שמבטאת את התלות של העולם בחיי העולם הזה וממילא איז מקום לברך עליה לפניו.

מאידך, דווקא האכילה מביאה בסופה לידי תחושה של שובע. של שלמות ו"הנאה" שמצדיקה את הברכה שלאחריה (ומי שלא שבע, לא חייב לברך מדאורייתא). לעומתה, הלימוד התורה לא יוצר תחושה של "שובע" אצל האדם. הוא אמנם מודה לקב"ה על ששם חלקו מיושבי בית המדרש, אך המוקד נמצא בפעילות האינסופית של הלימוד, לא בנקודת-זמן שבה הוא אומר לעצמו "שבעתי". ואמנם יש מן האמוראים שחגגו את תחושת השובע כשהיו תורנים כל של תלמודם, אך זוהי תחושה חריגה שלא מתלווה לכל פעולה של לימוד שיסודו דווקא בתחושה של חוסר וצמא שאין לה גבול.

מדוע גורמת החומרה שבתורה
דווקא לברכה שלפניה ואילו
החומרה שבמזון מביאה דווקא
לברכה לאחריו?

המזון שנהנים ממנו יברכו לפניו!

נראה לבאר, שהברכה שלפניה נועדה להביע את תחושתו של האדם לקראת המעשה, ואילו הברכה שלאחריה היא ברכה על התוצאה שלה הביא המעשה.

העיסוק בתורה הוא עיסוק בחיי עולם, שמגביה ומרומם את האדם. גם עצם הצמא ללמוד תורה ממחיש לאדם את הקשר העמוק שלו ל"חיי עולם". ממילא מסתבר שהודות על

מו"ל: עמותת פורטל הדף היומי. עורך: הראל שפירא. טלפון: 072-2326999. דוא"ל: daf-yomi@daf-yomi.com
אתר אינטרנט: www.daf-yomi.com | אפליקציות: iPad | iPhone | Android. חפשו אותנו גם ב- facebook

להקדשות: 072-2326999. **לתרומות:** daf-yomi.com/truma. התרומות מוכרות לצורך החזר מס לפי סעיף 46.

ניתן לקבל את העלון מידי שבוע ישירות בדוא"ל | העלון זמין גם באתר האינטרנט ובאפליקציות.
כל מאמרי העלון בהרחבה ומאמרים רבים נוספים - באתר! נא לשמור על קדושת העלון והתפילה.

מענה לשון

ענייני לשון בדף היומי

הרב אוריאל פרנק

וְאַתֶּם הַדְּבָקִים - רְנוּחַ תְּשִׁימוּ

בין הדבקים! ברכות וו ע"ב

"תני רב עובדיה קמיה דרבא: ולמדתם - שיהא למודך תם, שיתן ריוח בין הדבקים.

עני רבא בתריה: כגון על לבבך, על לבבכם, בכל לבבך, בכל לבבכם, עשב בשדך, ואבדתם מהרה, הכנף פתיל, אתכם מארץ."

א. מן הכתוב בקריאת שמע "וְלַמְדָתְם אֶתֶם אֶתֶם בְּנֵיכֶם" (דברים יא, יט) דורש התנא "שִׁיחָא לִימוּדךָ תֶּם", כלומר, הקריאה של ג' פרשיות שמע צריכה להיות קריאה שלמה ותמה, ללא פגם, ולכן יש ליתן ריווח בין הדבקים, כדי שכל אות תושמע בבהירות וללא חיסרון.

נראה שהדרשה קוראת כאן "וְלַמְדָתְם" תי"ו במקץ, וכדברי ספר יראים (רנ"ב): "קרי ביה: וְלַמְדָתְם".

ב. הצירוף "בין הדבקים" לקוח מלשון הכתוב (מלכים א' כב, לד), ויש מנקדים, ככתוב, "רְנוּחַ בֵּין הַדְּבָקִים".

ואולם, הקריאה הרווחת יותר היא "הַדְּבָקִים" בצירי, הרבים של "דבק", ומבחינה דקדוקית זהו "שם תואר מְצָצִים", כלשון הפסוק (דברים ד, ד): "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' א' חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם".

ג. לברייתא זו הוסיף רבא רשימת הדגמות והמקשות:

כגון: "על לבבך", "עשב בשדך", "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים מְהֵרָה", "הַכֶּנֶף פְּתִיל", "אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ".

רשימה זו היתה (ועודנה) קרקע פוריה לדיונים רבים על מבטא הלשון העברית. יש המוכיחים מה היתה ההגייה של רבא מן הדבקים הנמצאים ברשימתו, ויש המסיקים מסקנות ממה שנעדר מרשימתו. שלוש בעיות עומדות בדרכם:

ראשית, לרשימה של רבא גרסאות שונות: למשל, בחלק מכתבי היד של התלמוד ושל הלכות הרי"ף מוזכרים הדבקים מפרשת ציצית: "אתו - וְנִכְרְתָם" וכן "תִּכְרְרוּ - וְנִשְׁתִּיתָם". הגדרת מקרים אלה כדבקים אשר אי הפרדה ביניהם תגרום לקריאת שתי אותיות כאות אחת תיתכן רק לפי חלק ממסורות הלשון העברית, ולכן יש שדחו גרסאות אלה על פי סברתם.

הארה מהירושלמי

הרב אברהם בלס

מכון אורות הירושלמי

בארץ ישראל היהודי הופך להיות שליח ציבור

ברכות יז ע"ב

"אמר רב יהודה אמר רב: המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, מאי טעמא? אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה" - כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב."

ההולך בשוק ומוצא כלאים בבגדו חייב לדעת התלמוד הבבלי לפשוט את הבגד. ברגע שמדובר על לאו מהתורה אפילו שהדברים מתנגשים עם ערך חשוב מאין כמוהו כבוד הבריות, האדם חייב לציית באופן מוחלט לדברים - אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד הקב"ה.

אמנם בתלמוד הבבלי דין זה הוא פשוט ללא חולק, אולם בתלמוד הירושלמי (כלאים ט/א) ישנה מחלוקת בעניין זה:

"הרי שהיה מהלך בשוק ונמצא לבוש כלאים תרין אמוראין חד אמר אסור (להשאיר עליו את בגד הכלאים) וחרנה אמר מותר (להשאיר עליו את בגד הכלאים). מאן דאמר אסור - דבר תורה, מאן דאמר מותר - כההיא דאמר רבי זעירא: גדול כבוד הרבים שהוא דוחה את המצוה בלא תעשה שעה אחת."

דעת רבי זירא היא שאינו פושט את הבגד - 'גדול כבוד הרבים שהוא דוחה לא תעשה מן התורה בשעה אחת'. כפי הנראה, לדעת הירושלמי הלכה היא כמו הדעה הזאת של רבי זירא, שכן ישנה סוגיה מעניינת אחרת (ירושלמי ברכות ג/א) שיתכן ומאירה גם על סוגיה זאת. הסוגיה שם עוסקת במשלחת ציבורית שהיו בה גם כהנים שבדרכה ניצב בית קברות. לדעת רבי זירא, ואין שום חולק על דבריו בסוגיה זאת, מותר לכהנים לעבור אפילו על קברים - לאו מפורש מן התורה, כיוון שברגע שהכהנים מקיפים את הקברים ישנה כאן פגיעה בכבוד הרבים - גדול כבוד הרבים שדוחה לא תעשה מן התורה בשעה אחת.

אם בסוגיית פסיעה על קברים פוסק הירושלמי כמו רבי זירא, משום כבוד הרבים, מסתבר שהוא פוסק כמו רבי זירא גם בסוגיה של כלאים שגם היא סוגיה של כבוד הרבים. גם אם הוכחה זו אינה משכנעת לפחות ישנה כאן מחלוקת. ישנה דעה שאין לפשוט את הבגד בשוק.

מה הסברה העומדת מאחורי הדברים? ידועה שיטת המוסר של נובהרדוק לפיה יש לעשות דברים משונים, כמו למשל להיכנס לבית מרקחת ולבקש מסמרים, ובכך אדם שוחק לגמרי את העצמיות שלו, ומתבטל לגמרי כלפי הקב"ה. בגלות, המרכז היה עבודת השם הפרטית - האדם מול בוראו. אם זה הציר המרכזי ניתן להבין את שיטת נובהרדוק, וניתן גם להבין את המציאות שאדם פושט את בגדו בשוק.

אך בארץ ישראל - מדריכה תורתה של ארץ ישראל - יש להסתכל גם על האדם הפרטי כשליח ציבור. אין מדובר כאן רק על ציר האדם והקב"ה, ציר בו ניתן לדרוש התבטלות מוחלטת, אלא יש כאן גם מבט נוסף. אם האדם הוא בחינת שליח ציבור, הרי שמציאות בה הוא פושט את בגדיו בשוק אינה רק התבטלות עצמית, אלא יש בה גם פגיעה בכבוד הציבור. התלמוד הירושלמי מתוך את האדם להסתכל על עצמו כשליח ציבור.

אישוש לרעיון זה הוא בעצם הגדרת פשיטת הבגד ככבוד הרבים, לכאורה הרי מדובר בכבוד הבריות ולא בכבוד הרבים, אלא על כוונת כבוד הבריות נובע מהיות האדם שליח של רבים - שליח ציבור.

שנית, קשה להוכיח ממה שאינו ברשימה, הואיל ורבא פתח במילה "כגון", שכידוע היא מציינת לפעמים הדגמה של חלק מהדוגמאות, ולפעמים הדגמה של כל הדוגמאות.

שלישית, רבא לא פירש מהי "עוצמת ההדבקה": האם ניתן להוכיח שבמבטא של רבא הבבלי לא היתה הבחנה בין ב' ופ' רפויות ודגושות, מן הדבקים "עֶשֶׂב בְּשָׂדֶךְ" ו"הַכֶּנֶף פְּתִיל"?

יתכן שגם עיצורים שאינם זהים נחשבים "דבקים" הואיל והגייתם דומה ושניהם ממוצא אחד.

ד. לסיום, נעיר על מחלוקת שנוגעת הלכה למעשה: מתי יש ליתן רנוח בין הדבקים?

לדעת רבי יונה אבן ג'נאח בפרק כ"ב בספר הדקדוק שלו, "הרקמה", החיוב ליתן רנוח בין הדבקים מוגבל לקריאת שמע בלבד. אך מעבר לכך מותר (ואף עדיף!) להבליע אותיות דומות הסמוכות זו לזו (אלא אם יש טעם מפסיק ביניהן). לדבריו, אין פסול בהדבקות דבקים, כגון: "יששום מְדַבֵּר וְצִיָּה (ישעיהו לה, א) - יתכן להבליע מ"ם וְשִׁשּׁוֹם בּמ"ם מְדַבֵּר". שיטה דומה מצאנו בתוספות חכמי אנגליה על אתר.

כמאתיים שנה אחרי רבי יונה אבן ג'נאח צוטטו דבריו ונדחתו בספר הדקדוק של רבי דוד קמחי, "מכלול". לפי רד"ק, החיוב ליתן רנוח בין הדבקים ולבטא בבהירות כל אות חל בכל קריאת פסוק, בכל התפילה ובכל לימוד, ואפילו כשתוך כדי דיבורו מוזכר פסוק - ראוי להרגיל לשונו להפריד בין הדבקים ולבאר כל אות כמשפטה. לדעה זו שותפים ראשונים נוספים: רבינו יונה מגירונדי, רבי אהרן הכהן מלוניל ורבינו יעקב בעל הטורים. מרן הבית יוסף הביא רק שיטה זו, וכך נפסק בשולחן ערוך (או"ח, סימן סא, סעיף כב).

אף שדעת רבי יונה אבן ג'נאח לא התקבלה להלכה, ייתכן שהכרת דעה זו תועיל למי שסובל מחולי ה"נערווען" (OCD), ותפחית אצלו את הרגשת הצורך לחזור שוב על המילים בדקדוק הראוי.

הכי גרסינן

ענייני נוסח ומחקר בדף היומי

הרב יעקב לויפר

לועג לרש

ברכות יח ע"א

מזכיר את ענין הקריאה. יעוין במפרשים שם שהתקשו בדברי הרמב"ם.

כמו כן, הרמב"ם אינו פוסק את ההלכה היוצאת מן הסיפור של רבי חייא ורבי יונתן, שכן ציצית אינה נחשבת 'תשמישי קדושה' אלא תשמישי מצוה, ומותר להיכנס עמה לבית הכסא והמרחץ כמו שפסק הרמב"ם (הל' ציצית, ג ט). לפיכך לשיטתו אין איסור להיכנס לבית הקברות עם ציצית. הבדל דיני נוסף נמצא בהלכות קריאת שמע (ג, ב). שם, כדרכו, כורך הרמב"ם את האיסור לקרוא קריאת שמע בבית המרחץ והכסא ובית הקברות ובצד המת, ומסכם: "וכל מי שקרא במקום שאין קורין בו חוזר וקורא". הראב"ד משיג עליו שהכלל הזה אינו נכון לגבי הקורא בצד המת, ועיין בכס"מ שהתאמץ ליישב, אמנם לשיטת הרמב"ם אין שום הבדל בין 'בצד המת' ושאר הדינים.

מהיכן לקח הרמב"ם את המקור לפסיקתו? מסתבר שהרמב"ם נקט פה בשיטת הברייתא המובאת במסכת שמחות (יג, ג) "היה עובר בין הקברות לא יתן תפילין עליו, ולא כתבי הקדש בידו, מפני שהוא דרך בזיון". מלשון הברייתא משמע שהטעם הוא בזיון חפצי הקודש, ולא משום 'לועג לרש'.

גם מהירושלמי (ברכות ב, ג) משמע כך: הנימוק של 'לועג לרש' אינו מוזכר בירושלמי אלא לענין שאסור לעשות צרכיו בבית הקברות, והסיפור של רבי חייא ורבי יונתן מובא שם באופן שונה: לא הציצית היתה הבעיה, אלא שרבי יונתן היה מפסע על הקברים, ואמר לו רבי חייא שהמתים יאמרו "למחר אינון גבן ואינון מעיקין לן". נראה אפוא שהרמב"ם נקט בשיטת הירושלמי ומסכת שמחות.

(מקורות: 'מטומאה לקדושה', הרב יחזקאל שרגא ליכטנשטיין, פרקים א-ג)

באיסור הכנסת תפילין למקומות המטונפים ושאר ענייני כבוד התפילין, וכן באותה הלכה עצמה, לאחר שהוא מביא שאסור ללכת בבית הקברות חבוש תפילין, הוא ממשיך: "ולא ילבש אדם תפילין עד שיכסה ערותו וילבש בגדיו, הנושא משאוי על ראשו חולץ תפיליו של ראש עד שיסיר המשאוי מעליו" וכו'. הדבר בולט במיוחד אם משווים את לשון הרמב"ם לשולחן ערוך (או"ח מה, א) "אסור ליכנס בבית הקברות או בתוך ארבע אמות של מת, ותפילין בראשו, משום 'לועג לרש'".

כשמעיינים ברמב"ם המביא הלכות אלו, מזדקרת ועולה תמיהה רבתי; מלשונו נראה כי הטעם הוא לא משום 'לועג לרש' אלא משום 'לועג לרש' אלא משום שבית הקברות נחשב כמקומות המטונפים, כבית המרחץ או בית הכסא. זה לשון הרמב"ם בהלכות תפילין (י, ו): "לא יאחז אדם ספר תורה בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ או לבית הכסא או לבית הקברות אף על פי שהוא כרוך במטפחות ונתון בתוך התיק שלו, ולא יקרא בו עד שירחיק ארבע אמות מן המת או מבית המרחץ או מבית הכסא, ולא יאחז את ספר תורה כשהוא ערום..."

ההבדל בטעם גורר גם הבדל בדיון בעוד שהברייתא אומרת "וספר תורה בזרועו וקורא", שכן האיסור הוא על קיום המצוה, ולא על עצם הצגת ספר תורה בתוך בית הקברות. הרי שהרמב"ם לא כותב 'וקורא', משום שהאיסור על הכנסת ספר תורה למקומות המטונפים אינו קשור לקריאה בו, אלא עצם הכנסתו אסורה. כך רואים גם בהלכות אבל (יד, ג): "לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפילין בידו וספר תורה בזרועו, ולא יתפלל שם, וברחוק ארבע אמות מותר". הברייתא אסרה 'תפילין בראשו' משום קיום המצוה, אבל הרמב"ם אומר 'בידו', משום שעצם הכנסת התפילין אסורה, ושוב אינו

בברכות דף יח. מובאת ברייתא האומרת: "לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום 'לועג לרש' חרף עושהו' (משלי יז, ה)". כלומר: המתים אינם יכולים לקיים מצוות, המקיים מצוה בבית הקברות מדגיש זאת, והוא על כן לועג להם. בהמשך מובא סיפור עם נתינת טעם דומה: רבי חייא ורבי יונתן היו מהלכים בבית הקברות, וחטי הציצית של רבי יונתן בלטו מחוץ לבגדיו, אמר לו רבי חייא להתביא אותם כדי שלא יאמרו המתים "למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו". כעין זה איתא גם במנחות (מא). שמטילים ציצית בתכריכי מת משום 'לועג לרש'.

כשמעיינים ברמב"ם המביא הלכות אלו, מזדקרת ועולה תמיהה רבתי; מלשונו נראה כי הטעם הוא לא משום 'לועג לרש' אלא משום שבית הקברות נחשב כמקומות המטונפים, כבית המרחץ או בית הכסא. זה לשון הרמב"ם בהלכות תפילין (י, ו): "לא יאחז אדם ספר תורה בזרועו ויכנס בו לבית המרחץ או לבית הכסא או לבית הקברות אף על פי שהוא כרוך במטפחות ונתון בתוך התיק שלו, ולא יקרא בו עד שירחיק ארבע אמות מן המת או מבית המרחץ או מבית הכסא, ולא יאחז את ספר תורה כשהוא ערום..."

הרמב"ם כורך את בית הקברות בנשימה אחת עם בית המרחץ והכסא או האוחז ספר תורה ערום. כל ההלכות האלו קשורות לכבוד ספר התורה [וכן שאר ההלכות לפני ואחרי הלכה זו]. אבל לפי הטעם של הברייתא, הבעיה של בית הקברות היא בזיון המתים, לא בזיון ספר התורה.

כך גם לגבי התפילין. הרמב"ם פוסק את האיסור ללכת בתפילין בבית הקברות (הל' תפילין ד, כג) בתוך שאר ההלכות העוסקות

ספר חדש

חדש על המדף

בקיאות כהלכה הרב שמואל כהן זדה

סדרת הספרים "בקיאות כהלכה: לשון הגמרא וביאורה ועד ההלכה" מספקת לקורא ביאור קל של סוגיות הגמרא כאשר פירושי רש"י והתוספות משולבים בתוך הביאור ומאפשרות רצף קריאה וחזרה. הסדרה מיועדת למי למעוניין ללמוד את הגמרא בבקיאות אך יחד עם זאת מעוניין לקבל בקצרה פרספקטיבה הלכתית על הסוגיה וכיצד נפסקה הסוגיה הלכה למעשה. הספר מכיל בסוף כל סוגיה את פסק ההלכה עם ראשונים ואחרונים בצורה תמציתית. פסקי ההלכה ודברי הראשונים והאחרונים לא רק שמאפשרים ללמוד את הגמרא אליבא דהלכתא אלא גם מסייעים להבנת הסוגיה. בסדרה זו יצאו עד כה ספרים על המסכתות: ברכות, מגילה, מועד קטן, תענית, מכות.

ניתן להשיג בטלפון: 054-8439280/1

הליכה עם ציצית בבית הקברות

ברכות יח ע"א

וכמו תפילין שאסור ללכת איתם בבית העלמין. אך המשנה ברורה (שם ג) חלק על דבריו וכתב שמותר ללכת עם טלית גדול אם ציציותיה מוכנסות בתוך הבגד. ונראה שטעמו הוא משום שאין מצווה בהליכה עם הבגד של הטלית, אלא רק על ידי הציציות שמטילים בו, ואין זה דומה לתפילין שהתפילין עצמם הם מצווה.

לגבי תפילין כתב בשולחן ערוך (מה, א) שאסור להיכנס איתם לבית העלמין, והביא הפרי מגדים (א) מחלוקת האם כל המקום המגודר לצורך בית עלמין נחשב כבית העלמין לעניין זה, או רק מקום שקרוב לקבר במרחק של ד' אמות.

סיכום: הגמרא אסרה ללכת עם ציצית כשהיא קרובה לקבר משום שיש בכך משום לעג לרש, כך גם אסרה הגמרא ללכת עם תפילין בבית העלמין. נחלקו הדעות האם צריך להסיר בגד טלית קטן המיועד אך ורק למצווה, או שניתן להמשיך ללכת איתו ולהצניעו מתחת לבגדים. כמו כן ישנה מחלוקת לגבי טלית גדול שמצניעים את ציציותיה.

ולא נכתב שאסור ללכת עם תפילין בזרועו, כיוון שהתפילין שבזרועו הם מכוסים ומותר להיכנס איתם. מכך הוא מוכיח שמותר גם ללכת עם טלית קטן שמתחת לבגדים, ולכן יש לכסות את הציציות ולהניח מתחת לבגדים.

המגן גיבורים (אלף המגן ב) כתב (לפי דברי הרא"ש) שבגמרא מובאים שני דינים: לגבי תפילין - אסור ללכת איתם לבית העלמין, למרות שהאדם לא קרוב לקבר, שיש בזה לעג לרש משום שהוא דבר שלובשים אותו רק לצורך מצווה. ואילו לגבי ציצית, שהיא חלק מהלבוש, מותר ללכת איתה בבית העלמין, אבל אסור ללכת איתה קרוב לקבר. אלא שבימינו לובשים אותה רק למצווה, ולכן צריך לכסות אותה כשנכנסים לבית העלמין. לפי זה הוא מסיק, שבמקרה שהטלית קטן משמשת ללבוש (כמו גופייה ציצית), מותר ללכת איתה בבית הקברות גם אם היא לא מוסתרת מתחת לבגדים.

הפרי מגדים (שם ב) כתב שאסור להיכנס לבית העלמין כשאדם לובש טלית גדול המיוחדת לתפילה, גם אם מצניעים את הציציות בתוך הבגד, משום שזהו בגד שמיועד לתפילה,

בגמרא (יח ע"א) מסופר על רבי יונתן שהיה הולך בבית הקברות והיתה ציצית התכלת שלו מונחת על הקברים. רבי חייא העיר לו שזה לא יפה לעשות כך משום שהמתים אומרים: "למחר באין אצלנו, ועכשו מחרפין אותנו", כלומר, שהליכה בבית העלמין עם ציצית היא לעג למתים שאינם יכולים לקיים את מצוות הציצית. תוספות (ד"ה למחר) כתבו שאף שמבואר בגמרא במנחות שקוברים מתים עם טלית וציצית, הרי שזה שאדם חי הולך עם ציצית זה לעג למתים.

הרא"ש (ג, ה) כתב שההולך בבית העלמין אינו צורך להסיר את בגד הציצית מהגוף, משום שזהו בגד שמיועד ללבישה, ואדם הולך בו כדרכו, ואינו דומה לתפילין או ספר תורה שעליהם נאמר שאסור ללכת איתם לבית הקברות, משום שהם אינם לבוש. הוא כותב שיתכן שבימינו יש להסיר גם את בגד הציצית עצמו משום שאינו בגד המיועד ללבישה, אלא מלבוש שלובשים רק לצורך המצווה.

הבית יוסף (או"ח כג) הביא שנכתב בגמרא שאסור ללכת בבית הקברות עם תפילין בראשו,

נקודה למחשבה

הרב דב קדרון

מכון הלכה ברורה ובירור הלכה

פשיטת בגד כלאים בשוק

ברכות יח ע"ב

מובא בבירור ההלכה בשם הרב קוק זצ"ל שהעניין תלוי בהגדרה של מצוות תוכחה. לדעת הרמב"ם מצוות תוכחה מבוססת על הערבות שבין אדם לחברו, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה, ואם רואה שחברו עובר עבירה הרי זה כאילו הוא עצמו שותף למעשה העבירה ולכן גם מחויב להפריש את חברו ממנה, אולם לדעת הרא"ש מצוות התוכחה היא מצווה בפני עצמה, ומכיוון שהימנעות ממצווה זו היא עבירה בשב ואל תעשה ולא בקום ועשה - התירו חכמים לעבור על כך משום כבוד הבריות.

על אדם המוצא כלאים בבגד של חברו, שצריך להפשיט את חברו, לעומת זאת מובאת דעת הרא"ש הסבור שאם רואה אדם כלאים בבגדי חברו - אין מוכיחו על כך בשוק עד שיגיע לביתו, שמשום כבוד הבריות ישתוק, וניתן להבין שאינו חייב להפריש את חברו מן העבירה, משום שהוא עצמו בהימנעות מתוכחה אינו עובר עבירה בקום ועשה, ובאופן זה התירו חכמים לעבור משום כבוד הבריות.

בהסבר המחלוקת הזו שבין הרמב"ם לרא"ש

בגמרא נאמר בשם רב שאדם המוצא כלאים בבגדו ברחוב - צריך מיד לפשוט את הבגד למרות הבושה שתיגרם לו, משום שבמקום שיש חילול השם אין מתחשבים בכבוד אדם. בהמשך הסוגייה נאמר שהחוב הזה שייך דווקא כאשר אדם עובר בקום ועשה על איסור התורה, אולם אם העבירה היא בשב ואל תעשה התירו חכמים לעקור את דין התורה משום כבוד הבריות.

ב"בירור ההלכה" מובא שנראה שלרמב"ם הייתה גרסה שונה בגמרא, ולפי דבריו מדובר

מה עושים עם תכונות שליליות?

ברכות יז ע"א

'הא דידיה הא דרביה'

ברכות טו ע"ב

במקומות רבים בש"ס, מצאנו שהגמרא מיישבת סתירה בין שני מאמרים של אותו תנא או אמורא: "הא דידיה הא דרביה". כלומר, אחד מן המאמרים הוא סברת המדבר, ואילו המאמר השני הוא סברת רבו.

יש תירוץ נוסף שהגמרא משתמשת בו ליישב סתירת מאמרים של אותו תנא או אמורא: תנאי, או אמוראי ניהו, אליבא דפלוגי. כלומר, שני תלמידים אמרו דברים הפוכים בשם אותו רב.

מתי משתמשת הגמרא בתירוץ: "הא דידיה הא דרביה", ומתי בתירוץ: "תרי תנאי אליבא דפלוגי"?

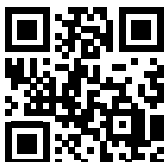
התוספות במסכת יומא (ג ע"ב) אומרים, שכאשר מצאנו מפורש במקום אחר שהמדבר המוקשה אמר דבריו בשם משהו אחר, ניתן לומר הא דידיה הא דרביה. מדבריהם משמע שבמקום בו לא מצאנו דבר כזה, לא יהיה ניתן לומר הא דידיה הא דרביה, והגמרא תתיר תרי תנאי אליבא דפלוגי. כדבריהם כתב גם הרמב"ן (בבא בתרא קטז ע"א).

המקור לעיקרון הזה של תוספות הוא במסכת מכות (טו ע"ב). שם נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדעת רבי יהודה. לרבי יוחנן, לדעת רבי יהודה לא לוקים על לאו שאין בו מעשה. לריש לקיש, לדעת רבי יהודה לוקים על לאו שאין בו מעשה. הגמרא דנה בשיטות רבי יוחנן וריש לקיש, ומעלה שיש סתירה בין שתי ברייתות בדעת רבי יהודה. את התירוץ מחלקת הגמרא בין רבי יוחנן לריש לקיש: "אי לרבי שמעון בן לקיש, תרי תנאי אליבא דרבי יהודה. אי לרבי יוחנן, לא קשיא. הא דידיה, הא דרביה". היסוד הוא שלרבי יוחנן, באחת הברייתות הסותרות, רבי יהודה אמר את דבריו בשם רבי יוסי הגלילי. מאידך, לריש לקיש שתי הברייתות נשנו בדעת רבי יהודה סתם. לכן, לרבי יוחנן אפשר לתרץ את הסתירה בהא דידיה הא דרביה. לריש לקיש אי אפשר ומתמצים את הסתירה בתרי תנאי אליבא דרבי יהודה.

העיקרון הזה של התוספות מתיישב היטב בסוגייתנו. מיד אחרי שהגמרא אומרת הא דידיה הא דרביה, היא מוכיחה שמצאנו את דברי רבי יהודה במקום אחר בשם רבי אלעזר בן עזריה.

לסיכום: כאשר הגמרא יודעת שהמדבר אמר דבריו בשם אחר, היא תתיר הא דידיה הא דרביה.

כאשר אין לגמרא ידיעה כזו, היא תתיר תרי תנאי אליבא דפלוגי.

לשיעור
בנושא זה:

"וכל העושה שלא לשמה - נוח לו שלא נברא."

מה עושים עם תכונות שליליות שאנחנו מזהים בעצמנו? איך אפשר להתגבר עליהן, או למגר אותן מקירבנו?

מסתבר שתשובה לעניין זה מופיעה בתוך דברי הגמרא המופיעים כאן.

האמרה הזו מצטרפת לאמירה חריפה יותר שמופיעה בתלמוד הירושלמי (ברכות א, ה) ש"כל הלומד תורה שלא לשמה נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו", ושתי אמירות אלו מציגות תמונה ברורה שמתייחסת באופן שלילי ביותר למי שעושה או לומד ומה שמניע אותו הם לא הסיבות הנכונות אלא דברים אנוכיים אישיים של רצון לקבל שררה, ממון וכדו'.

אלא שבניגוד גמור לאמירות אלו עומדת אמירה מפורסמת אחרת המופיעה בכמה מקומות בש"ס: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוה, אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה - בא לשמה", וממנה משמע שיש תקווה גם למי שעושה דברים שלא לשמן, אז איך אפשר לחבר בין שני הכיוונים, ומה מהם הוא הנכון?

לא מעט פרשנים נתנו תשובות לדבר והסבירו את ההבדל שבין שתי הסוגיות, אך תשובה מעניינת ומפתיעה לדבר נותן רבי מנחם נחום מצ'רנוביל בספרו מאור עיניים (פרשת בראשית), שמסביר כי שתי הסוגיות עוסקות בשני אופנים שונים להסתכל על העולם וכל מה שיש בו.

אופן אחד להסתכל על העולם הוא, שהעולם הזה הוא בסך הכל תמונת מראה למה שקורה בעולמות העליונים, וממילא הדבר יוביל אותנו למקום פנימי יותר, והוא - שגם הדברים השליליים שמופיעים כאן בעולם מקורם ממקום טוב בעולמות העליונים. דבר זה מאפשר לאדם להיות מסוגל לקחת גם תכונות שליליות ולראות כיצד אפשר לנתב ולתעל אותן לבניה חיובית במקום להרס ולחורבן שהן מביאות עליו.

דוגמה לדבר היא אדם שמזהה בעצמו את הרצון לצבור ממון או כבוד, ויודע לקחת את הרצון הזה ולבנות איתו ולעשות איתו דברים חיוביים, כך שהרצון לממון או כבוד לא הורס אלא בונה.

נקודה זו היא עבודת חיים, מכיוון שלא פשוט לזהות בעצמנו עניינים שליליים, ועוד פחות פשוט הוא לקחת את השליליות הזו ולנסות לראות כיצד ניתן לייצר ממנה דברים בונים וחיוביים.

הסתכלות זו על החיים, היא זו של מי שלומד כעת שלא לשמה, אך הוא מודע ל"לשמה", ומכוון לשם. עצם הכוונה לעשות עם התכונות השליליות הללו בניין חיובי מכוונת אותו לדרך נכונה שבסופה הוא יגיע ליעד הנכסף.

נקודה זו היא עבודת חיים, מכיוון שלא פשוט לזהות בעצמנו עניינים שליליים, ועוד פחות פשוט הוא לקחת את השליליות הזו ולנסות לראות כיצד ניתן לייצר ממנה דברים בונים וחיוביים

אבל אופן אחר להסתכל על העולם הוא כיחידה בפני עצמה, שיש לה זהות וקיום שעומד בפני עצמו. במקום כזה האדם איננו רואה כיצד התכונות השליליות שניטעו בו מלמעלה יכולות לשמש לדבר חיובי וטוב.

סופו של אדם כזה היא, שמכיוון והוא מפריד את התכונות שלו מהיעוד האלוקי שלשמו נברא, אזי אכן התכונות הללו לא יובילו לשום מקום טוב, ואדרבא.

זהו האדם שלומד שלא לשמה, שעדיף היה שלא נברא מלכתחילה.

אם אינך מסוגל לראות כיצד כל דבר שניתן לך מלמעלה, הן החיובי והן השלילי, אמור להביא אותך למטרה שלשמה נבראת. אז מה אתה עושה כאן בכלל?

החכמה היא להיות מסוגלים לראות את הקב"ה בכל מקום בחיינו, גם במקומות שהיינו מעדיפים שלא היו קיימים, אבל כנראה שהוא העדיף אחרת.

תורה, חברה ומדינה

הרב יהודה זולדן

מכמ"ר תושב"ע, משרד החינוך

כבוד מלכים וכבוד של מנהיגי ציבור

ברכות יט ע"ג

"אמר רבי אלעזר בר' צדוק: מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל. ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו, אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה - יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם" (ברכות יט ע"ב).

יישום נוסף מסופר בירושלמי (ברכות ג, א):

"אמר ר' ינאי: מטמא כהן לראות את המלך. כדי סליק דיוקלטיינוס מלכא להכא, חמון לר' חייא בר אבא מיפסע על קיבריה דצור בגין מיחמיניה. ר' חזקיה ור' ירמיה בשם ר' יוחנן: מצוה לראות גדולי מלכות, לכשתבוא מלכות בית דוד יהא יודע להפריש בין מלכות למלכות".

בהוראות הכבוד המוטלות על היחיד או הציבור, ישנן מצבים בהם מותר לעבור על איסורי תורה או איסורי דרבנן, על מנת לכבד מלך.

הלכות אלו נוהגות במלך שנמשח בשמן, וכשחלים עליו כל החובות המוטלות על מלך

ישנן הוראות כבוד שמתחילות כבר בשלב מינויו, כמו האיסור למנות מלך שיוזלו בו (קידושין פב ע"א).

אסור לקללו ולחרפו במשך כל ימי כהונתו (סנהדרין כ ע"ב).

יש לברך בשעה שרואים את המלך "שחלק מכוודו ליראיו / לבשר ודם" (ברכות נח ע"א).

יש לנהוג כבוד ביחס לרכושו האישי, ולגופו, בחייו ולאחר מותו. בחייו: "מלך אין רוכבים על סוסו ואין יושבים על כסאו ואין משתמשים בשרביטו ואין רואים אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ" (ספרי דברים, קנז). לאחר מות המלך, יש להמשיך לנהוג כבוד בחפציו. אין להשתמש בהם ומותר אף לעבור על איסורי תורה (כמו איסור בל תשחית, או איסור צער בעלי חיים) על מנת לכבדו. "עוקרין על המלכים... שורפין על המלכים... מה הן שורפין עליהן? מיטתן וכלי תשמישן" (תוספתא סנהדרין ד, ג). במותו, מתאבלים בצורה שונה מאשר על אדם רגיל. חולצים כתף, מושיבים ישיבה על קברו, מניחים ס"ת על מיטתו (בבא קמא טז ע"ב-יז ע"א).

הלכות אלו נוהגות במלך שנמשח בשמן, וכשחלים עליו כל החובות המוטלות על מלך (לכתוב ספר תורה נוסף, איסור להרבות כסף וזהב, ועוד).

המנהיגות כיום היא איננה מלוכנית, אך יש ללמוד ממכלול הלכות אלו על היחס הראוי והנכון שיש לתת למי שנושאים בעול ההנהגה הציבורית. מותר לחלוק ולא להסכים, מותר למחות ולהפגין, אך בכבוד ובדרך ארץ ולא באופן פוגע ומעליב.

מטבעון מדבר *

החי והצומח

ד"ר משה רענן

וזהו תנורו של עכנאי

ברכות יט ע"א

לתנוחה האופיינית של נחשים במצב מנוחה יש, על פי פירושו של הרב קאפח, משמעות הלכתית: אומרת המשנה (ברכות, פ"ה מ"א): "אפילו המלך שואל בשלומי לא ישיבנו ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק". כותב הרמב"ם בפיהמ"ש: "ופירוש כרוך: מלתא. ודין זה הוא בנחש בלבד לפי שאינו נושך ברוב המקרים, אבל מה שדרכו לשון תמיד כגון העקרב והאפעה מפסיק כשיראם באים כנגדו מפני שהיא סכנת נפשות".

מוסיף הרב קאפח בהערה:

"תיבת מלתא תרגומה המלולי לפוף או מסובב ונראה לי שרבינו מפרש נחש כרוך על עקבו, שראה שהנחש מלופף ומסובב סביב עצמו כדרך הנחשים כשהם נחים אלא שהוא סמוך לעקבו, שאם פירושו כרוך על רגלו היו אומרים על רגלו ולא על עקבו ... אבל אם היה ממש כרוך ברגלו ודאי יפסיק וכו'".

ייתכן גם שהמשל "הקיפוהו הלכות כעכנאי" אינו מתאר את תנוחת הנחשים בלבד אלא גם את תחושת המחנק שליוותה את רבי אליעזר בעקבות השאלות והראיות הרבות שהוצגו לפניו. תחושה זו מזכירה את שיטת הצייד של הנחש חנק משריץ (Eryx jaculus) ההורג את טרפו על ידי הכרכות מסביבו, תוך כדי הפעלת לחץ, דבר הגורם בסופו של דבר לחנק.

"חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא, רבי אליעזר מטהר, וחכמים מטמאים, וזהו תנורו של עכנאי".

בשעת מנוחה הנחשים, בדרך כלל, אינם פרושים לאורכם וכמעט תמיד מתפתלים סביב עצמם או יוצרים מעגל שלם. כך גם מפרש רש"י במקום: "כעכנאי - כנחש זה שכורך עצמו בעגולה". מטבעון המדבר שבצילום נח כמעגל כאשר ראשו ממוקם קרוב למרכז העיגול (חלקו קבור בחול ולכן איננו נראה). הפיתולים יוצרים מבנה קומפקטי המצמצם את פני שטח הנחש החשופים לאוויר. הדבר מונע איבוד חום לסביבה או לחילופין קליטת חום רב בסביבה חמה. שטח פני גוף בעל החיים (שטח המעטפת של הגוף) הוא הערוץ דרכו הוא מאבד אנרגיית חום לסביבה, כאשר חום גופו גבוה ממנה, ודרכו הוא קולט חום כאשר טמפרטורת הסביבה גבוהה משלו. ככל שגוף קטן יותר היחס בין שטח הפנים לנפח גדל יותר ולכן השפעת הסביבה משמעותית יותר. התנהגות זו חשובה במיוחד לבעלי חיים משני חום כווחלים (הטרוטרמיים) משום שבניגוד לבעלי חיים קבועי חום (הומיאותרמיים) יכולתם לווסת את טמפרטורת גופם מצומצמת. לתנוחה זו יתרון נוסף בכך שראש הנחש וחושיו הממוקמים במרכז המעגל קרובים באופן מקסימלי לכל שאר חלקי גופו ויכולים לחוש בסכנה מתקרבת ולהגיב בהתאם.

נקודה חינוכית בדף

רפי זברגר

עניין של כבוד ברכות יט ע"ב

"תא שמע: גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. ואמאי, לימא "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'?" תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו ד"לא תסור". אחיכו עליה: לאו דלא תסור - דאורייתא היא! אמר רב כהנא: גברא רבה אמר מילתא, לא תחיכו עליה; כל מיילי דרבנן אסמיניהו על לאו דלא תסור, ומשום כבודו שרו רבנן."

השורות הללו לקוחות מתוך סוגיה רחבה ויסודית, שמעמדת בין ערכים כבדי משקל. מה עושים כשמצוות מהתורה מתנגשות עם כבוד הבריות? בתוך הסוגיה הכבדה הזו, הגמרא מספרת בכמה מילים על התרחשות מעניינת שארעה בבית המדרש.

בנקודה זו, התלמידים צחקו. הם לא הסתפקו בהצגת קושיה, אלא גם גיחו על עצם התירוץ. רבם, רב כהנא, גער בהם על הצחוק, ואמר להם לא לזלזל בתשובתו של "גברא רבה", אדם גדול.

בבית המדרש דנו בברייתא מפתיעה: "גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה בתורה" (ברכות יט:). לפי מקור זה, לכאורה, במקרה שבו איסור תורה עשוי לפגוע בכבודו של אדם - עדיף לעבור על האיסור ולהציל את כבוד האדם. הגמרא התקשתה לקבל זאת, בגלל עיקרון אחר: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'". כפי שהתבאר קודם לכן בסוגיה, אין מה לעשות מול איסור תורה מפורש. הערכים האנושיים נדחים מפני מצוות ה'. אז איך כבוד הבריות דוחה מצוות לא תעשה? רב בר שבא, מתלמידי רב כהנא, יישב את הסתירה: אין הכוונה שכל מצוות לא תעשה נדחות מפני כבוד הבריות, אלא מצוות לא תעשה אחת נדחת - מצוות "לא תסור מן הדבר אשר יורוך", הכוללת את כל דברי חכמים.

בנקודה זו, התלמידים צחקו. הם לא הסתפקו בהצגת קושיה, אלא גם גיחו על עצם התירוץ. רבם, רב כהנא, גער בהם על הצחוק, ואמר להם לא לזלזל בתשובתו של "גברא רבה", אדם גדול.

הגמרא יכלה להשמיט את הפרט העובדתי הזה, ולהביא רק את קושיית התלמידים, אך כנראה זה עקרוני. ייתכן שזה אחד מהמקרים בגמרא שבהם אופן הצגת הדיון מביע את תוכנו. אמרה משמעותית של אמורא כמעט נמחקת - בגלל לעג חבריו. תירוץ התלמיד היה עלול להידחות, ורק בזכות רב כהנא הוא נכנס לגמרא ואף נפסק להלכה. ייתכן שהגמרא באה להמחיש מדוע כבוד הבריות דוחה מצוות דרבנן: ללא כבוד אנושי בסיסי, גם בית המדרש לא יוכל להתנהל, ונישאר בלי דברי חכמים.

ראש פתוח ברכות טז ע"א

קריאת שמע - מותר לו:

חתן - אם רוצה לקרות קריאת שמע לילה הראשון קורא. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא כל הרוצה ליטול את השם יטול.

רבן שמעון בן גמליאל חולק וסובר כי אין לכל אחד רשות "ליטול את השם", במשמעות שיחליט החתן כי הוא אינו קורא קריאת שמע, כיוון "שאינו יכול להתכוון" ביום חתונתו. משמעות "אי קריאת שמע" של החתן כמות כיוהרה המצהירה לציבור כי בשאר ימות השנה הוא אכן מתכוון בקריאתה (למרות שאנשים רבים אינם מצליחים להתכוון בתפילה ובקריאת שמע). לכן פוסק רבן שמעון בן גמליאל כי כל חתן חייב לקרותה גם ביום חתונתו.

למדנו ממשיניות אלו כי "לכל כלל יש יוצא מן הכלל". יש הלכות מסוימות הנפסקות לציבור הכללי, ויש אנשים מסוימים שאינם נכללים בהלכות אלו:

1. אדם גדול כרבן גמליאל, אשר נכספה נפשו לקרוא כל ערב קריאת שמע כמצוותה, גם ביום חתונתו, רשאי לקרוא קריאת שמע, למרות הפסוק הכללי לציבור הרחב. ולגבי אדם רגיל ישנה מחלוקת בין חכמים ורבן שמעון בן גמליאל, האם למרות הפסוק הכללי, הוא דווקא חייב לקרוא קריאת שמע, ואם לא קורא זו יוהרה, או שמא יכול גם להחליט שלא לקרותה, ואין זו יוהרה.

2. אסטנים אשר אינו מסוגל להעביר יום שלם ללא רחיצה במרחץ, מותר לו להתרחץ גם בתוך ימי אבלו, למרות איסור רחיצה לשאר אבלים.

3. מותר לקבל אבלות על עבד כנעני, אם אותו העבד היה תלמיד חכם בחייו, למרות שקיים איסור אבלות על עבדים כנעניים.

המסקנה מכך היא: לפתוח עינים וראש. לא להחליט החלטות קטגוריות לכולם, מבלי יכולת אבחנה, האם יש יוצאים מן הכלל במקרה זה או אחר. גם, ואולי בעיקר, בנושאי חינוך, יש לשים לב לעיקרון זה. שהרי ייתכן למשל, כי החלטה או נוהג הקיים במשפחה, נכון ומתאים לאחד הילדים, אך ממש אינו מתאים לילד אחר, וכן הלאה על זה הדרך.

"חתן פטור מקריאת שמע לילה הראשונה ועד מוצאי שבת, אם לא עשה מעשה."

ומעשה כרבן גמליאל שנשא אשה וקרא לילה הראשונה. אמרו לו תלמידיו: למדתנו רבינו שחתן פטור מקריאת שמע?

אמר להם: איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפילו שעה אחת."

רבן גמליאל בתשובתו מלמד אותנו כי יש הלכה לרבים ויש הלכה ליחיד. הלכה לרבים מיועדת לציבור הרחב ואין מחמירים עם הציבור, ולכן פסק רבן גמליאל פטור מקריאת שמע בליל הכלולות. אך בנוגע לעצמו, בתור אדם יחיד, המעיד על עצמו כי יכול לכוון גם בלילה שכזה, הרי אין הוא פוטר את עצמו מלקרוא קריאת שמע.

המשנה הבאה (בעמוד ב) מספרת על עוד שתי הנהגות שנהג רבן גמליאל בשונה מהוראת עצמו לרבים:

"רחץ לילה הראשון שמתה אשתו. אמרו לו תלמידיו: למדתנו רבינו שאכל אסור לרחוץ. אמר להם: איני כשאר בני אדם, אסטנים אני."

וכשמת טבי עבדו - קבל עליו תנחומין. אמרו לו תלמידיו: למדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים. אמר להם: אין טבי עבדי כשאר כל העבדים, כשר היה."

תשובתו של רבן גמליאל במעשה הראשון מלמדת כי השונות בינו לבין כלל הציבור היא גם לקולא. אם הוא אסטנים וקשה לו מאוד ללא מרחץ בכל יום, הרי שאין זה תענוג אצלו, ולכן הוא מקל ומתרחץ גם בימי אבלו על אשתו.

תשובתו במעשה השני, הוציאה את עבדו מכלל העבדים והגויים, כי טבי עבדו היה תלמיד חכם, ולכן אין לדון אותו ככל שאר העבדים, ויכול רבן גמליאל לקבל עליו תנחומים.

בהמשך המשנה, מוסיפה המשנה ומלמדת "הלכה מסייגת" לזו שלמדנו במשנה הקודמת. שם למדנו כי חתן פטור מקריאת שמע. עתה, מלמדת אותנו המשנה, כי אם החתן מעוניין לקרוא

דף עזר שימושי ללומד

דין חרש והקורא ולא השמיע לאזנו ברכות טו ע"א-ע"ב

משנה (אפשרות א): לא יוצא אף בדיעבד.
ר' יהודה (אפשרות א): יוצא בדיעבד.
ר' יוסי: לא יוצא אף בדיעבד.

תנן התם: הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שומה וקמן, ורבי יהודה מכשיר בקמן.
מאן תנא חרש דיעבד נמי לא? – אמר רב מתנה: רבי יוסי היא, דתנן: הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו – יצא, דברי ר' יהודה. רבי יוסי אומר: לא יצא.

משנה (אפשרות ב): יוצא בדיעבד.
ר' יהודה (אפשרות א): יוצא בדיעבד.
ר' יוסי: לא יוצא אף בדיעבד.

וממאי דרבי יוסי היא, ודיעבד נמי לא? דלמא רבי יהודה היא, ולכתחלה הוא דלא, הא דיעבד – שפיר דמי! – לא סלקא דעתך, דקתני חרש דומיא דשומה וקמן, מה שומה וקמן דיעבד נמי לא, אף חרש – דיעבד נמי לא. – ודילמא הא כדאיתא והא כדאיתא! – ומי מצית לאוקמה כרבי יהודה והא מדקתני סיפא: רבי יהודה מכשיר בקמן – מכלל דרישא לאו רבי יהודה היא. – ודילמא כולה רבי יהודה היא, ותרי גונוי קמן, וחסורי מחסרא והכי קתני: הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שומה וקמן, במה דברים אמורים – בקמן שלא הגיע לחנוך, אבל קמן שהגיע לחנוך – אפילו לכתחלה כשר, שרבי יהודה מכשיר בקמן.

משנה (אפשרות ב): יוצא בדיעבד.
ר' יהודה (אפשרות א): יוצא בדיעבד.
ר' יוסי: לא יוצא אף בדיעבד.
ר"י בריה דרשב"ז: יוצא לכתחילה.

במאי אוקימתא – כרבי יהודה, ודיעבד אין לכתחלה לא. אלא הא דתני ר"י בריה דרבי שמעון בן פוי: חרש המדבר ואינו שומע – תורם לכתחלה, מני? לא רבי יהודה ולא רבי יוסי, אי רבי יהודה – דיעבד אין, לכתחלה לא. אי רבי יוסי – דיעבד נמי לא!

משנה (אפשרות א): לא יוצא אף בדיעבד.
ר' יהודה (אפשרות ב): יוצא לכתחילה.
ר' יוסי: לא יוצא אף בדיעבד.
ר"י בריה דרשב"ז: יוצא לכתחילה.
ברייתא של ברהמ"ז: יוצא בדיעבד.

אלא מאי – רבי יהודה ואפילו לכתחלה נמי? אלא הא דתנא: לא יברך אדם ברכת המזון בלבד, ואם בירך – יצא, מני? לא רבי יהודה ולא רבי יוסי. אי רבי יהודה – הא אמר אפילו לכתחלה נמי, ואי רבי יוסי – הא אמר אפילו דיעבד נמי לא!

משנה (אפשרות א): לא יוצא אף בדיעבד.
ר' יהודה (אפשרות ב): יוצא לכתחילה.
ר' יוסי: לא יוצא אף בדיעבד.
ר"י בריה דרשב"ז: יוצא לכתחילה.
ברייתא של ברהמ"ז: יוצא בדיעבד.
ר' יהודה בשם ראב"ע: יוצא בדיעבד.
ר' מאיר: יוצא לכתחילה.

לעולם רבי יהודה היא, ואפילו לכתחלה נמי, ולא קשיא; הא – דידיה, הא – דרביה. דתנא, אמר רבי יהודה משום רבי אלעזר בן עזריה: הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו, שנאמר: שמע ישראל. אמר לו רבי מאיר: הרי הוא אומר אשר אנכי מצוץ היום על לבבך – אחר כוונת הלב הן הן הדברים.

משנה (אפשרות ב): יוצא בדיעבד.
ר' יהודה (אפשרות א): יוצא בדיעבד.
ר' יוסי: לא יוצא אף בדיעבד.
ר"י בריה דרשב"ז: יוצא לכתחילה.
ברייתא של ברהמ"ז: יוצא בדיעבד.
ר' יהודה בשם ראב"ע: יוצא בדיעבד.
ר' מאיר: יוצא לכתחילה.

השתא דאתית להכי, אפילו תימא רבי יהודה כרביה סבירא ליה. ולא קשיא הא רבי יהודה הא רבי מאיר.

מה מצפה לנו השבוע בדף היומי?

שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב.

* גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה (את הלאו של "לא תסור").

ברכות כ'

* בימי רב יהודה כל הלימוד היה בסדר נזיקין, ובימי רב פפא הלימוד היה בכל 6 סדרים.

* אביי אמר לרב פפא שלראשונים התרחשו ניסים כי הם מסרו נפשם על קדושת השם בניגוד לאחרונים (ולכן כאשר רב יהודה שלף נעל אחת לשם תענית - מיד ירדו גשמים).

* נשים חייבות בקידוש היום מדין תורה ("כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה").

* רבינא מסתפק אם נשים חייבות בברכת המזון מדין תורה.

* כך אמר הקב"ה למלאכי השרת: "וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה".

ברכות כ"א

* רב יהודה מביא את המקור מהתורה לברכת המזון שאחרי האכילה ולברכת התורה שלפני הלימוד.

* היה עומד בתפלה וזכר שהתפלל - פוסק ואפילו באמצע ברכה.

* התפלל ונכנס לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין - אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל, ואם לאו אל יחזור ויתפלל.

* הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין - לדעת רב הונא: אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל, לדעת רבינא: אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל.

* כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה.

* הגמרא מכריעה להלכה שלא מפסיק באמצע תפילתו אפילו לא ל"הא שמו הגדול מבורך".

* כל המלמד לבנו תורה - מעלה עליו הכתוב כאלו קיבלה מהר חורב.

את ספר איוב).

* תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים.

* כל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.

* העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה.

* נשים זוכות לעולם הבא בזכות שמביאות את בניהם לבית הכנסת ושולחות את בעליהם לבית המדרש וממתינות עד שהם שבים.

* בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת.

ברכות י"ח

* לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום "לועג לרש חרף עושהו".

* כל הרואה המת ואינו מלווה - עובר משום "לועג לרש חרף עושהו".

* רבי יונתן חולק על רבי חייא וסובר שהמתים לא יודעים את הנעשה בין החיים.

* צדיקים - במיתתם נקראו חיים, רשעים - בחייהם קרויים מתים.

* קשה רמה למת כמחט בבשר החי.

ברכות י"ט

* כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם.

* אם ראתה תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה (בדברים שבגופו) - אל תהרהר אחריו ביום כי ודאי עשה תשובה.

* כל המתנדה ומת בנדויו - ב"ד סוקלין את ארונם.

* אין מוציאין את המת סמוך לק"ש (אלא אם הוא אדם חשוב), ואם התחילו אין מפסיקין.

* לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן.

* המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק - והטעם לכך: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'", כל מקום

ברכות ט"ו

* הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה - יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא ק"ש ויתפלל, ומעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן.

* לקריאת שמע - לא צריך לחזור אחרי מים לנקות ידיו, לתפילה - כן צריך (עד מרחק פרסה לפניו, ועד פחות ממיל לאחוריו).

* בכל שאר הברכות (חוץ מקריאת שמע) - לדברי הכל אם לא השמיע לאזנו יצא.

* רבי יאשיה מכריע להלכה כדעת רבי יוסי שקרא ולא דקדק באותיותיה יצא.

* גם את הצוואות (הפסוקים: "וקשרתם", "וכתבתם") צריך לכתוב בתפילין ובמזוזות.

* "ולמדתם" - שיהא למודך תם, שיתן ריוח בין הדבקים (כגון: "על לבבך").

* כל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה - מצננין לו גיהנם.

ברכות ט"ז

* "כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע" וגו' - מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים (בתי מדרשות) מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות.

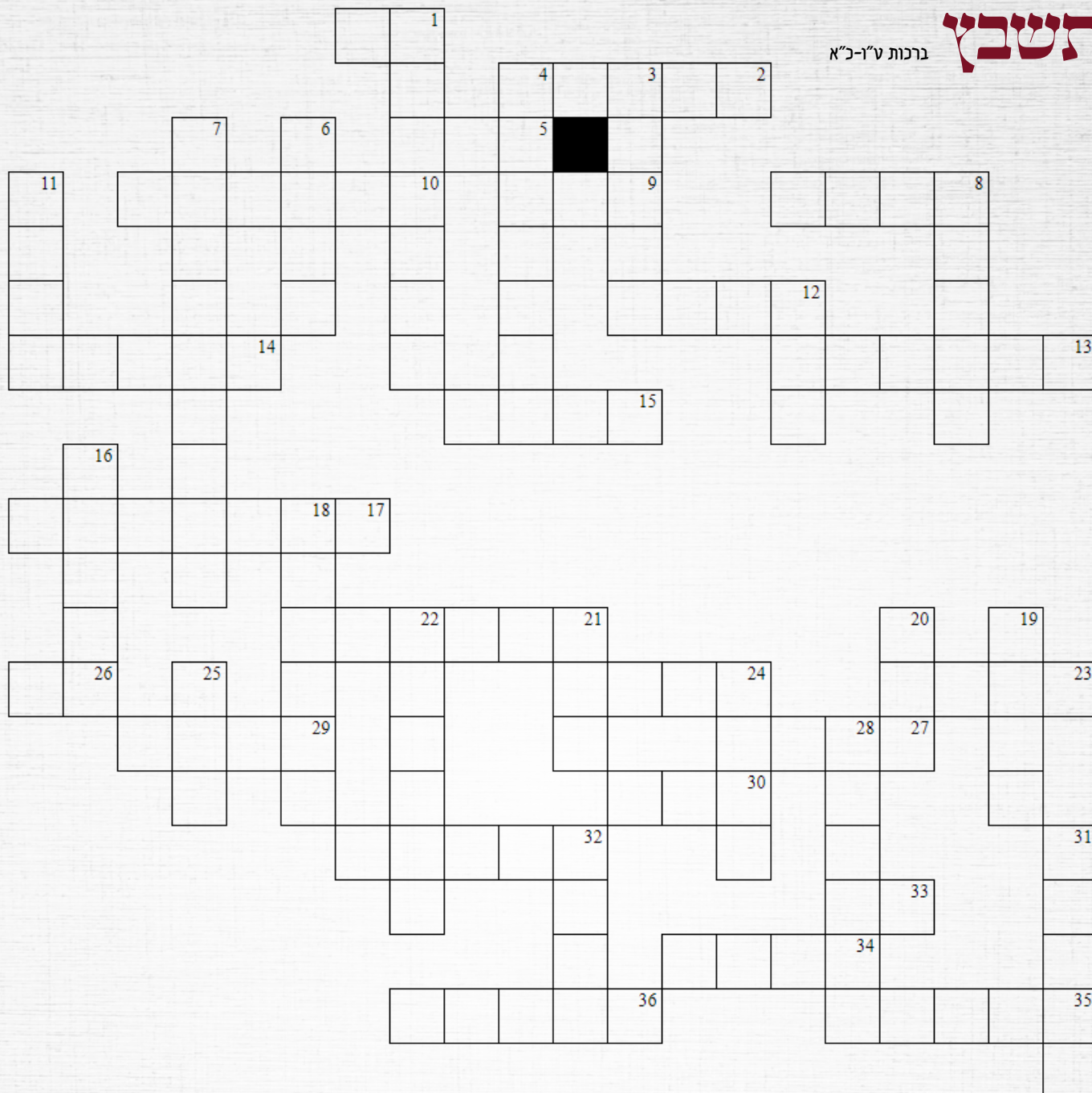
* טעה בין כתיבה לכתובה (שיודע שצריך לומר וכתבתם ואינו יודע אם נמצא בפרשת שמע או בפרשת והיה אם שמוע) - יחזור לכתובה ראשונה אא"כ התחיל ממילא לומר "למען ירבו ימיכם".

* רבן גמליאל סובר שאנינות לילה היא מדרבנן, ולכן לאבל אסטניס מותר לרחוץ.

* הגמרא מפרטת תפילות שונות שתנאים ואמוראים הוסיפו בסוף תפילתם.

ברכות י"ז

* אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם (מתוך תפילתו של ר' יוחנן כשסיים ללמוד

מאוזן

1. רמה קשה לו (יח:)
2. כל העולם כולו ניוון בזכותו (יז:)
5. מענה רך משיב אותו (יז:)
8. מר בריה דרבינא התפלל שכך נפשו תהיה לכל (יז:)
9. קיימי קצוצי עליה (טז:)
10. הוקש למזווה (כ:)
12. יוציאו ממנו בקולי קולות (טו:)
13. במיתתן נקראו חיים (יח:)
14. עונשו של מכשף (כא:)
15. אין חיובה כמו קריאת שמע וברכת המזון (כא:)
17. היו מוסרים נפשם על קדושת השם (כ:)
21. לא גזרו בו רבנן אנינות לילה (טז:)

מאונך

23. עין הרע לא שולטת בזרעו (כ:)
24. מותר להוציא מיטה של אדם כזה סמוך לקריאת שמע (יט:)
26. תופס ד' אמות לקריאת שמע (יח:)
27. עליו הכתוב אומר ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך (יט:)
29. עולה ממשנתנו שחושש ליוהרא (ר"ת) (יז:)
30. אם לא השמיע לאזנו בשאר מצוות (טו:)
32. אין עומדין עליהם בשורה (טז:)
33. מספר המקומות שבית דין מנדים על כבוד הרב (יט:)
34. מותר לאומנין להתפלל בראש עץ זה (טז:)
35. בחייהן קרויין מתים (יח:)
36. מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות (טז:)
1. חיוב ברכת התורה לפנייה (כא:)
3. מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה (כ:)
4. יצא מסיעתו של דוד (יז:)
6. רבי יוחנן אמר סוף אדם למות כאשר סיים ספר זה (יז:)
7. אסור ללכת שם עם תפילין בראשו (יח:)
8. מצאן בבגדו, פושטן אפילו בשוק (יט:)
11. עד שיעור זה לפניו צריך לחזור אחר מים לתפילה (טו:)
12. רבי יוסי לומד ממילה זו שני לימודים (טו:)
16. מצננין לקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה (טו:)
18. לא ילפינן מממונא (יט:)
19. היה עומד בתפלה וזוכר שהתפלל (כא:)
20. שיעור החלל באוהל כדי שיחצוץ בפני הטומאה (יט:)
21. כל המספר אחרי המת כאילו מספר אחריו (יט:)
22. כל הלימוד של רב יהודה היה בסדר זה (כ:)
24. דינו של הכונס את האלמנה בקריאת שמע (טז:)
25. שם סבו של שמואל (יח:)
28. המילה ממנה נלמד שצריך לתת ריוח בין הדברים (טו:)
31. כל שישנו בשמירה ישנו גם בו (כ:)
32. כל דבר שבקדושה לא יהיה פחות ממנין זה (כא:)

חידת אתגר

יואב שלוסברג

החידון והחוויה

יש סיום שהוא בהתחלה,
ויש סיום שהוא בסיום,
ויש סיום שהוא ביום הכיפורים.

מה הם 3 הסיומים?

את התשובות יש לשלוח עד
יום ראשון הבא (כ"ט בעבת)

לדוא"ל:

daf-yomi@daf-yomi.com

בין הפותרים נכונה יוגרל
הספר שו"ת הדף היומי

למידת טוב? בחן את עצמך!

חידות וחידודים על הדף

אריה פלהיימר

1. באיזה עניין נזכר:

א. "שתתן לנו חיים ארוכים?"

ב. "קאקי חורירי?"

2. מי הוא זה ואיזה הוא:

א. שאמרו ברוח ההגדה של פסח: "אילו...
דיינו?"

ב. "וידוי דרב המנונא זוטי?"

ג. "כשר?"

ד. שימש מופת להעדפת רכוש הזולת על
שלו?

ה. "אבא בר אבא?"

3. מניין ש:

א. גם בזבזו זמן קצר ביותר של המעביר
אסור?

ב. החלב והדם, המתמעט בגוף האדם
בעקבות צום, משמש תחליף לקורבן?

ד. "לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן?"

4. מי אמר למי:

א. "כמדומה אני שאתם נכווים בפורשים
וכו"?

5. שונות:

א. מספרים על ה"חפץ חיים", שבהיותו ילד
קטן, הקפיד גם בשנתו על חבישת כיפה,
וכאשר היא נפלה, הוא היה מתעורר מיד,
ללמדך על יראת השמים שניחן בה. היכן
בגמרא מתודעים אנו לאישיות כזאת?

ב. איזה ארנק לא היה מיועד לכסף?

ג. כיום מקובל להתייחס בכבוד לקבר
שמעליו סלע גדול ומרשים.

היכן בגמרא יחס הפוך במקרה של
הימצאות אבן על ארונו של נפטר?

ד. כיצד ייתכן, שאדם המוצא שתי מציאות
המונחות במרחק של חמישה מטרים זו מזו
ייפטר ממצוות השבת אחת משתי האבדות
הללו?

ה. המשפט "תנו יחס קבלו יחס" מוכר
לישראלי המצוי. היכן בגמרא בא תוכנו
לידי ביטוי?

כאן | מורשת

תקציר מהדף היומי - ברדיו מורשת

לפתוח את הבוקר עם תקציר הדף היומי!

פינה המשודרת בכל בוקר בשעה 06:45 ב"כאן מורשת"

בפינה זו מוגשת בצורה נעימה סקירת הנושאים המרכזיים בדף ורעיונות מהדף,
על-ידי צוות מגידי השיעורים של פורטל הדף היומי:

יוס ו
דובי שחור

יוס ה
אהרן פאהן

יוס ד
יוסי זילבר

יוס ג
אברהם
גרינבלט

יוס ב
הרב נפתלי
וסרמן

יוס א
הרב עזרא
שרם

קהילה לומדת

מגידי השיעור:

הרב יעקב שטרנברג,
הרב אליהו אלחרט.

מקום השיעור:

בית מדרש אדם שבבית
הכנסת "לשם ותהילה",
רחוב כלנית 1, גבע
בנימין.

שעת השיעור:

מיד אחרי תפילת ערבית.

מספר משתתפים:

כ-13 איש.

סוג המשתתפים:

עמך בית ישראל.

משך זמן השיעור:

כ-60 דקות.

אופי השיעור:

לימוד הגמרא ורש"י,
תוס' נבחרים, ונגיעות
בהלכות על הדף.

ותק השיעור:

8 שנים.

בית מדרש אדם, גבע בנימין

ישוב גבע בנימין
הינו ישוב עירוני
בפאתי בנימין סמוך
מאוד לעיר הקודש. מתגוררים
ביישוב כ-1,500 משפחות והוא
חלק ממועצה אזורית מטה
בנימין. התושבים מייצגים את
עם ישראל וחיים בו זה לצד זה
מכל האוכלוסייה היהודית -
חרדים, חילונים, דתיים, ספרדים,
אשכנזים, מבוגרים וצעירים, והכל
בשיתוף פעולה ובאווירה נעימה
מאוד.

בית המדרש

לפני כשמונה שנים הוקם בית
המדרש היישובי, בו מתקיימים
שיעורים רבים על ידי רבנים
מהיישוב ומחוצה לו וגם לימוד
בהברות. כל האברכים הינם
תושבי היישוב. בית המדרש, הוא
נדבך חשוב בהפצת התורה ביישוב

וגורם ומשפיע אף למקומות
לימוד נוספים ברחבי היישוב
בבתי הכנסת השונים. מאז ועד
היום, שיעור הדף היומי מהווה את
אחד היסודות העיקריים לתשתית
הלימודית, ובכל מסכת מצטרפים
"פנים חדשות" שנוספות ללמידה
מתוך שמחה ורצון להוסיף בלימוד
התורה.

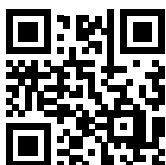
חוק בל יעבור

סיומי המסכתות. בכל סיום
מסכת, האחראים על כך לא
מוותרים ומתעקשים לשתף את כל
באי בית הכנסת. וכך מיד אחרי
ערבית, ציבור גדול שמח ומשמח
את הלומדים בסעודת סיום המסכת
עם שירים ופיוטים לכבודה של
תורה.

הגיוון

השיעור מגוון מאוד מבחינת
הלומדים. יש בו בעלי בתים
שממהרים להגיע ישירות מהעבודה
ומשתדלים מאוד לא לפספס
שיעור, ויש בו פנסיונרים. גם
בחורים צעירים משתתפים מפעם
לפעם בחלק מהמסכתות.

ההטרונות קיימת גם ברמת
הלימוד: חלקם תלמידי חכמים
המכירים את הסוגיות ויודעים
ללמוד, חלקם לומדים עם ספרי

לצפייה סרקו
את הקוד